

Сучасні погляди на права людини

Сичевський Віталій¹, Кудінов Сергій²

Опубліковано	Секція	УДК
30.10.2022	Право	340.132

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10202733>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті проведено всебічний аналіз сучасних теорій і дискусій, що стосуються прав людини. Доведено, що основу прав людини становлять громадянські права, юридично закріплені на конституційному рівні більшості країн та у міжнародному праві. Встановлено, що права людини мають універсальний характер та визначаються не лише на законодавчому рівні, а й у контексті природних прав. Автори також підкреслюють, що права людини є мінімальними стандартами, спрямованими на уникнення найгірших наслідків. Акцентовано на тому, що ідеологічні позиції дослідників впливають на їхнє бачення прав людини та націленість на розвиток суспільства. Автори аналізують різні підходи до соціальних прав, вказуючи на їх значимість у контексті сучасної правової держави, а також на необхідність активної ролі держави у формуванні політики у цій сфері. За результатами проведено дослідження акцентовано важливості розвитку узгодженої політики у сфері забезпечення широкого кола прав людини, спрямованої не лише на запобігання порушень базових прав, а й на забезпечення сталого розвитку економіки та соціальної безпеки.

Ключові слова: права людини, громадянські та політичні права, соціальні права, лібералізм.

Modern views on human rights

Abstract. The study of the human rights issue aims to find answers regarding their provision, content, nature, scope, justification, and legal status. Typically, differences in views on human rights concern specific rights or categories of rights. This applies to both rights that have not yet found their legislative recognition and those reflected in international and national law.

Within these debates, an attempt is made to answer questions about what human rights are, what their essence is, and which specific rights should or should not be classified as human rights for various reasons. The approach to these issues is usually based on ideological principles shared by researchers. In our opinion, researching contemporary approaches to the issue of human rights is important for understanding their essence and formulating national policies regarding their reflection in legislation and the activities of government bodies.

The article provides a comprehensive analysis of contemporary theories and discussions related to human rights. It is proven that civil rights, legally enshrined at the constitutional level in most countries and in international law, form the basis of human rights. It is established that human rights have a universal character and are determined not only at the legislative level but

¹кандидат юридичних наук

²доктор юридичних наук, професор, <https://orcid.org/0000-0002-0582-1030>

also in the context of natural rights. The authors also emphasize that human rights are minimum standards aimed at avoiding the worst consequences. Emphasis is placed on the fact that the ideological positions of researchers influence their perception of human rights and their orientation towards societal development.

The authors analyze various approaches to social rights, highlighting their significance in the context of a modern constitutional state, as well as the need for an active role of the state in shaping policy in this area. Based on the research, the importance of developing a coordinated policy in the field of ensuring a wide range of human rights is emphasized, aimed not only at preventing violations of basic rights but also at ensuring sustainable economic and social development.

Keywords: human rights, civil and political rights, social rights, liberalism.

Вступ

Постановка проблеми. Дослідження проблеми прав людини націлене на пошук відповідей щодо їх забезпечення, змісту, природи, обсягу, обґрунтування та правового статусу. Як правило, розбіжності у поглядах на права людини стосуються окремих прав чи їх категорій. Це стосується як прав, що ще не знайшли свого закріплення на законодавчому рівні, так і відображених у міжнародному та національному праві.

В рамках цих дебатів робиться спроба відповісти на питання щодо того, що становлять собою права людини, у чому полягає їх сутність, які саме права слід чи, з тієї чи іншої причини, недоцільно відносити до прав людини. Підхід до цих проблем, як правило, ґрунтується на ідеологічних принципах, які поділяють дослідники. На нашу думку, дослідження сучасних підходів до проблеми прав людини є важливим з точки зору усвідомлення їх сутності та формулювання національної політики щодо їх відображення у законодавстві та діяльності органів державної влади.

Стан дослідження проблеми. Дослідженню поглядів на права людини присвячені роботи таких науковців, як О. Лукашева, О. Панкевич, П. Рабінович, О. Скакун, В. Тацій, Ю. Шемшученко та ін. Водночас доцільно зазначити, що сучасні дискусії навколо концепції прав людини, які відбуваються у інших країнах світу, часто залишаються поза увагою вітчизняних науковців. Окрім цього, наявною тенденцією є те, що поглядам класиків юридичної думки на сьогодні приділяється суттєво більша увага, ніж актуальним дослідженням та дискусіям. Наслідком цього є певна відірваність української науки від загальносвітових процесів, що може призвести до прогалин в усвідомленні сучасних підходів до прав людини, які знаходять своє відображення у міжнародному праві та міждержавних відносинах.

Метою статі є розгляд сучасних поглядів на права людини з метою формування підходів, прийнятних, на нашу думку, для застосування при розробці національної політики у цій сфері.

Результати

Загальна ідея щодо прав людини може поділятися особами, які не згодні між собою щодо того, які саме права відносяться до цієї категорії.

Так, загальним є визнання того, що права людини є правами у юридичному сенсі, реалізація яких покладає обов'язки на інших. Права стосуються свободи, захисту, юридичного статусу чи певних привілеїв для осіб, які ними наділені [1]. Обов'язки, пов'язані із правами людини, часто передбачають дії, такі як виявлення поваги, надання захисту, сприяння чи певних ресурсів. Права є зобов'язуючими у тому сенсі, що вони покладають обов'язок на певних осіб чи інститути, але права людини часто декларують пріоритетні цілі та визначають відповідальність за їх досягнення. Звісно, можна заперечити, що такого роду «права» не є правами у юридичному сенсі, але цілком

доречним вважати, що таке визначення пріоритетів може мати сенс з точки зору інтересів людства.

Визнається, що основу прав людини становлять громадянські права, затверджені на конституційному рівні у більшості країн світу, у т.ч. в Україні. Також юридично закріпленими є права, визначені у актах міжнародного права. Права людини є множинними і стосуються широкого кола питань, таких як правосуддя, ліквідація рабства, загальна освіта, недопущення геноциду тощо.

Також загальноновизнаним є те, що права людини мають загальний, універсальний характер – ними наділені усі індивідууми. Для володіння цими правами особа не повинна бути членом певної групи, поділяти певні погляди тощо. Наявність прав людини не залежить від того, чи застосовуються вони на практиці, чи виражені вони у місцевих моральних нормах або чи затверджені вони у законодавстві країни. Тут слід зробити низку застережень. Наприклад, право брати участь у виборах розповсюджується лише на дорослих громадян певної країни. Право вільного пересування може бути обмежене в судовому порядку. Певні правові норми наділяють особливими правами людини окремі уразливі соціальні групи, наприклад, меншини, жінок, корінне населення, дітей.

Всіма дослідниками визнається, те, що права людини мають високий пріоритет, а їх порушення суперечить базовим основам верховенства права. В іншому випадку це відкрило б можливість нехтувати ними, виправдовуючись потребами безпеки або стабільності, інтересів держави, нації чи суспільства тощо. Водночас, високий пріоритет не означає абсолютність цих прав – на законодавчому рівні можуть бути визначені випадки та процедура їх обмеження. Окрім цього, окремі із прав людини мають вищий пріоритет, аніж інші. Так, право на життя має вищий пріоритет, аніж право на приватне спілкування і у разі їх конфлікту останнім, найбільш ймовірно, жертвуватимуть.

Визнається невідчужуваність прав людини, що означає не їх абсолютний характер і не неможливість їх обмеження, а те, що їх носій не може їх втратити в юридичному порядку або самостійно зректися їх. Зрозуміло, що, незважаючи на це, ці права можуть бути обмежені. Так, для особи, яка відбуває покарання у вигляді позбавлення волі, право на вільне переміщення обмежене у судовому порядку, при цьому це обмеження може бути як тимчасовим, так і перманентним, у випадку довічного позбавлення волі.

Права людини є мінімальними у тому сенсі, що вони встановлюють відносно невеликі вимоги щодо їх дотримання – їх забезпечення націлене скоріше на уникнення найгірших наслідків, аніж на досягнення найкращих результатів. Це дозволяє таким правам користуватися найвищим пріоритетом і визнанням у різних країнах світу.

Затвердження у національному та міжнародному законодавстві є одним із шляхів забезпечення прав людини. Водночас визнається, що права людини не обмежуються лише позитивним правом і є природними, тобто притаманними людській природі. Зазначене виражалось у нормативно-правових актах, що стояли у витоків юридичного оформлення прав людини. Природні права, очевидно, мають бути дуже загальними та абстрактними, як, наприклад, право на право на освіту, охорону здоров'я тощо. Отже, конкретизація загальних прав людини у більш специфічних правах є дискусійним питанням, що відноситься життя, особисту свободу тощо. Водночас, ціла низка прав людини є конкретними і прив'язаними до сучасних державних інституцій, зокрема, право на справедливий судовий розгляд, до сфери філософії права.

Права людини також відносяться до сфери моралі, що включає у себе універсальні цінності, які поділяються і поділялися усіма цивілізаціями в історії людства. Так, усі цивілізації засуджували вбивство безвинної особи, тобто визнавали право на життя. Так само усі цивілізації засуджували крадіжки, що може розглядатися як визнання права особистої власності. Слабкою стороною цієї аргументації є те, що визнання прав людини на рівні моралі на сьогодні не є універсальним. Наприклад, для країн традиційного

ісламу концепція прав людини залишається малоприйнятною, принаймні на рівні традиційної моралі. Приєднання цих країн до міжнародних норм із забезпечення прав людини, в ідеалі, мало б призвести до поступової зміни традиційної моралі у напрямі визнання прав людини як однаково притаманних усім членам суспільства.

Тенденцією останніх десятиліть стало дослідження прав людини у контексті їх ролі в практичній політиці. Політичні концепції прав людини пояснюють це поняття через функції, які вони виконують. Серед дослідників цього напрямку доцільно виділити Джона Роулза та Чарльза Бейтса.

Джон Роулз запропонував ідею політичної концепції прав людини у своєму дослідженні «Права людей» 1999 року [2]. Ключова ідея дослідження полягає у розумінні сутності прав людини та того, яким чином вони мають реалізовуватися у позитивному праві через встановлення їх ролі у політичній сфері. На його думку, це, передусім, сфера міжнародних відносин та, меншою мірою, внутрішня політика. Роулз вважає права людини пріоритетними, множинними та універсальними та розглядає міжнародні права людини як шлях до визначення нормативних структур світової системи. Вони слугують критерієм визначення таких концепцій, як законність, суверенітет, допустимість втручання у справи інших країн, приналежність до міжнародних спільнот.

Роулз розглядає ідеальну модель формування відносин між державами, за якої норми міжнародного права формуються через прийняття країнами єдиних правил поведінки, відповідно до взаємоприйнятних критеріїв [3]. Суб'єкти цих відносин є вільними та рівними, відстоюють власні інтереси через міжнародне співробітництво. На думку Роулза в такому ідеальному випадку сформовані такими суб'єктами принципи світового порядку ґрунтуватимуться на базових правах людини. При цьому це буде прийматися не лише ліберальними демократіями, а усіма країнами, що раціонально діють на світовій арені. Отже, дотримання прав людини є раціональної формою поведінки.

Роулз вважає, що порушення країною прав людини щодо власних громадян є достатньою підставою для «гуманітарної інтервенції» з боку інших країн; звісно, ним розглядаються лише базові, найбільш фундаментальні права людини, такі як право на життя, особисту свободу та недоторканість.

Ідеї Роулза були розвинуті Чарльзом Бейтсом, зокрема, у його дослідженні «Ідея прав людини» [1]. Він фокусує увагу не на філософському рівні усвідомлення прав людини, а на тому, як вони впливають на практичну діяльність та норми, що її регулюють. Найважливішим при цьому є реагування на серйозні порушення прав людини. Бейтс зазначає, що права людини знаходяться в центрі уваги міжнародного співтовариства і їх порушення викликає його реакцію. Бейтс не погоджується із Роулзом у тому, що така реакція може бути викликана щодо порушення обмеженого кола прав людини. Вчений також звертає увагу на те, що дотримання прав людини є корисним із суто практичної точки зору, а не лише з огляду на певні моральні установки. Це робить ідею прав людини привабливою для людей у різних країнах світу, незалежно від їх релігійних чи світоглядних традицій.

Загальна декларація прав людини [4] надає список прав людини, що ґрунтується на їх родовій класифікації за шістьма категоріями [5]: 1) права на безпеку, що захищають людей від вбивства, катування та геноциду; 2) права на належне правосуддя, що захищають від свавільних та занадто суворих покарань, вимагають належного та відкритого судового розгляду; 3) права на свободу, що захищають фундаментальні свободи людей у таких сферах, як віра, висловлення, асоціації та рухи; 4) політичні права, що захищають свободу політичної діяльності шляхом об'єднань, протестів, голосувань та державної служби; 5) права щодо рівності, що гарантують рівні громадянські права,

рівність перед законом та свободу від дискримінації; 6) соціальні права, що вимагають від урядів забезпечувати для усіх доступність роботи, освіти, охорони здоров'я та адекватного життєвого рівня. Додатковими договорами до цього переліку додається ще сьома категорія, що стосується захисту прав певних категорій осіб – жінок, расових та етнічних меншин, корінних народів, дітей, робітників мігрантів та інвалідів тощо.

Зазначений широкий перелік ускладнює вирішення питання щодо того, чи відноситься те чи інше право до прав людини. Триваючі спроби розширити цей перелік робить це завдання ще складнішим. Багато які політичні рухи намагаються включити ідеї, які вони відстоюють, до кола прав людини, що дозволить їм бути краще представленим на міжнародному рівні. Можливим результатом цього є «інфляція прав людини», їх девальвація через розширення цієї категорії на поняття, що не мають настільки суттєвого значення [6]. На нашу думку, досить типовою є ситуація, коли під виглядом розширення категорії прав людини на нові групи чи відносини здійснюється спроба забезпечити для певних соціальних груп окремі, специфічні права, відмінні від загальних.

Для захисту від цього пропонується, аби до категорії прав людини відносилися лише ті права, що мають дійсно високий пріоритет. Очевидно, що визначення рівню такого пріоритету завжди буде суб'єктивним та викликатиме заперечення. Також пропонується, аби до прав людини могли бути віднесені тільки ті права, що не лише визначають певні вкрай важливі блага, а й надають захист від серйозних та дійсних загроз для такого роду благ, при цьому запровадження таких прав не покладало на зобов'язану сторону надмірних обов'язків і ці права забезпечувалися б у більшості країн світу [7; 8]. При цьому не слід забувати, що процес визнання певних прав є політичним і не захищеним від впливу зацікавлених сторін. Також не можна вважати, що такі сторони обов'язково будуть представлені неупередженими спеціалістами, а не людьми, які керуватимуться власними кар'єрними інтересами. Слід також зазначити, що особливістю прав людини є їх загальне визнання суспільством, чого неможливо досягнути шляхом укладання міжнародних договорів чи іншим формальним способом.

Перші п'ять із наведених вище категорій прав людини не викликають дебатів і визнаються усіма дослідниками. Суперечності точаться навколо шостої категорії – соціальних прав, а також щодо сьомої – групових або колективних прав окремих категорій осіб. Загальна декларація прав людини вказує на такого роду соціальні права, зокрема, на право на освіту, харчування, медичне забезпечення та працевлаштування, що викликає суттєві заперечення [9]. Європейська Конвенція про захист прав людини [10] не містить цих прав за виключенням права на освіту. Натомість, у 1961 році прийнято Європейську Соціальну Хартію, переглянута у 1996 році [11], що стосується саме цих прав. На рівні міжнародного права, розробленого в рамках ООН, положення Загальної Декларації прав людини, що стосуються соціальних прав, винесені в окремий Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий у 1966 році [12]. Відповідно до п. 1 ст. 2 цього Пакту, країни зобов'язуються вживати заходів для поступового здійснення зазначених у цьому документі прав. Це положення контрастує із вимогами Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [13] (п. 1 ст. 2), відповідно до якого сторони зобов'язуються поважати і забезпечувати всім особам визнані у цьому документі права. Різниця у підходах до цих двох категорій прав дає підстави вважати, що соціальні та економічні права насправді є значущими цілями, аніж власне правами. Очевидно, що визначення у Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права обов'язку поступово прямувати до забезпечення таких прав пов'язано із тим, що багато які із країн світу не мають економічних, інституційних чи людських ресурсів задля реалізації цих стандартів. На захист соціальних прав надається такий аргумент, що без їх забезпечення неможливо забезпечити і

громадянські та політичні права [14]. Так, населення, що потерпає від голоду і якому не забезпечено право на базову освіту навряд чи буде перейматися участю у політичному житті. Окрім цього, відсутність освіти веде до неможливості реалізувати громадянські та політичні права, оскільки неосвічені особи часто не усвідомлюють їх наявність.

Заперечення соціальних прав виходять як з правого, так і з лівого краю політичного спектру. На думку представників лівого спрямування, наведені у міжнародних документах та угодах соціальні права є занадто «слабкими» для забезпечення матеріальної рівності [15; 16]. Соціальні права вимагають від держав забезпечення усім громадянам мінімального прожиткового рівня, але не надання рівних можливостей, гарантування належного використання податків, обмеження багатств, соціальної нерівності у цілому. Очевидна слабкість цієї аргументації полягає у підміні змісту поняття права на механізми його реалізації. Запровадження соціальних прав було спрямовано саме на подолання бідності та неписьменності, покращення умов життя у всіх країнах світу. Водночас слід погодитися із тим, що зазначені соціальні права не завжди адекватно реалізуються навіть у найбільш розвинутих країнах світу.

Інколи наводиться аргумент про те, що забезпечення соціальних прав вимагає від урядів використання занадто великих ресурсів, порівняно із громадянськими та політичними правами. Насправді ж забезпечення громадянських та політичних прав також вимагає залучення значних ресурсів, хоча ці витрати є більш прихованими. Ці права потребують від урядів не лише поваги, а й захисту, наявності великих та витратних правоохоронних та судових систем, контролюючих органів у різних гілках влади. Свобода потребує безпекової системи, законності та правосуддя – інститутів, що споживають значні суспільні ресурси.

Окрім цього, забезпечення соціальних прав означає не лише і не стільки перерозподіл наявного капіталу. Значно важливішим є створення умов для економічного розвитку, належної інфраструктури. І лише відносно невелика частина капіталу має перерозподілятися до найбільш соціально-вразливих соціальних груп. Звісно, на державу покладається суттєвий тягар витрат на освіту та охорону здоров'я; водночас, існує достатньо свідчень того, що витрати у цих сферах досить швидко окупаються, тож можуть вважатися економічно вигідними і такими, що не відносяться до перерозподілу капіталу, а скоріше, що його зростання.

Слід також враховувати, що якщо держава не надає підтримки соціально-вразливим групам, цей тягар покладається на близьких цих осіб чи суспільство у цілому, наприклад, через зростання злочинності. В кінцевому рахунку це також веде до збільшення державних витрат на правоохоронну та пенітенціарну системи, а також до погіршення економічного клімату, що має негативний ефект і для тих, хто не потребує додаткового соціального забезпечення.

Іншим аргументом проти соціальних прав є те, що для багатьох країн їх забезпечення не є можливим [8]. Як було вказано вище, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права намагається вирішити це питання, закликаючи до прогресивної імплементації, за наявності фінансових та інших ресурсів. Якщо такий заклик, значною мірою, перетворює ці права на високопріоритетні цілі, то чи понижує це їх значення [17]?

Більш суттєвими є заперечення соціальних прав з боку представників правого крила політичного спектру, зокрема, лібертаріанців та інших праволіберальних кіл, що відстоюють ідею мінімізації державного впливу та пріоритет індивідуальної свободи. Відповідно до концепцій правого крила, основним правом людини є право власності. Коротко це положення викладене у класичному творі Людвіга фон Мізеса 1927 року «Лібералізм: класична традиція», що визначає програму лібералізму як «власність. Усі інші вимоги лібералізму є похідними від цієї фундаментальної вимоги» [18, с. 19].

Очевидно, що вимога максимально обмежити державне втручання суперечить зобов'язанню держави забезпечувати соціальні права для широкого кола громадян, у т.ч. шляхом перерозподілу капіталу. Представники праволіберальних течій аргументують свою позицію тим, що лише права власності та пов'язані із ними є природними [19, с. 113]. Відповідно, усі інші права людини ними характеризуються як «псевдо-права», що не відносяться до природних [20]. На нашу думку, ця аргументація не є беззаперечною, оскільки зведення прав на життя, особисту свободу і т.п. лише до права власності («особа є власником самої себе») навряд чи є повною мірою коректним.

Представники цих течій вважають, що вилучення певних ресурсів у більш заможної частини населення шляхом її оподаткування задля забезпечення потреб біднішої частини є порушенням права власності, а отже, суперечить базовим правам людини. Окрім цього, використовується такий аргумент, що перерозподіл власності, на думку його ініціаторів, має призвести до економічної рівності, що, у свою чергу, не відноситься до категорії прав людини.

Іншим аргументом є неповна визначеність соціальних прав, на відміну від права власності. Зокрема, наводиться такий приклад, як право на базову освіту – цей термін не є повною мірою та універсально визначеним, а якість цієї освіти та її обсяг можуть бути різними у різних країнах.

Ще одним аргументом є те, що забезпечення права власності та інших громадянських та політичних прав не вимагає розширення функцій держави, що є ключовим для представників праволіберальних течій; натомість, соціальні права потребують саме широкого втручання держави шляхом перерозподілу капіталу. Також вказується, що перерозподіл ресурсів веде до юридичної нерівності – переваги отримує той, хто є реципієнтом цих благ.

Окрім цього, аргументом є те, що право власності, на відміну від соціальних прав, не ініціює конфлікт. Ексклюзивне право користуватися тим, що належить індивідууму, усуває передумови для конфліктів. Натомість, отримання певних благ від держави веде до ситуації, коли одна сторона буде вважати, що її частка є несправедливо меншою за частку, отриману іншою стороною, а отже, є конфліктогенним [20].

Розглядаючи ці аргументи, вважаємо за доцільне зазначити наступне.

На нашу думку, перерозподіл через оподаткування навряд чи можна розглядати як такий, що більшою мірою суперечить праву власності, аніж, наприклад, оподаткування задля забезпечення виконання будь-яких інших державних функцій. Використання державою бюджетних коштів, отриманих від збору податків, на оборону країни, забезпечення громадського порядку, правосуддя тощо, так само означає вилучення певних коштів у тих, хто ними володів і їх використання задля інтересів суспільства у цілому, у т.ч. і тих, хто з тих чи інших причин не сплачує податки або платить їх у значно меншому розмірі. Забезпечення самого права власності вимагає використання частки цієї власності і делегування права на це використання державі.

Зменшення економічної нерівності шляхом перерозподілу капіталу до соціально-прийняттого рівня не є запровадженням рівності – мова не йдеться про те, аби усі індивідууми мали однаковий рівень добробуту. Очевидно, що рівень добробуту осіб, що володіють більшою власністю і сплачують більші податки, залишатиметься суттєво вищим за рівень, доступний реципієнтам соціальної допомоги. Водночас, забезпечення рівності стартових можливостей, наприклад, шляхом впровадження уніфікованої базової освіти, може цілком вважатися соціально корисним. Також суспільно корисним та необхідним є забезпечення рівності у реалізації права на особисту безпеку, що має гарантуватися державою в однаковій мірі усім індивідуумам, що проживають на її території.

Визначення «природні права» не слід, на нашу думку, вважати чимось історично-усталеним. Коло цих прав цілком може еволюціонувати у бік його розширення. Природа людини не лише і не стільки біологічною, скільки соціальною і еволюціонує разом із суспільством, тож те, що не входило до природних прав декілька століть тому, зараз цілком може вважатися таким. Наприклад, це цілком стосується права на базову освіту - в сучасних умовах неписьменна людина виглядає саме «неприродно».

Також вважаємо, що неповна визначеність певних прав не означає їх заперечення. Як зазначалося, ці права еволюціонують разом із суспільством і у різних суспільствах можуть мати певні відмінності. Незважаючи на це, характерним є саме їх досить універсальний характер – наприклад, незважаючи на відсутність єдиного визначення базової освіти, це поняття є зрозумілим у будь-якій країні світу і це розуміння у різних країнах мало чим відрізняється. Слід зазначити, що право власності так само може трактуватися по різному і не є чимось абсолютним. Наприклад, власність не може використовуватися із незаконною метою, при цьому межі законності визначаються національним законодавством, тож також можуть бути різними у різних країнах.

Що ж стосується лібертаріанської аргументації щодо недопущення розширення функцій держави, можемо зазначити, що, як зазначалося вище, забезпечення будь-яких прав потребує втручання держави. Забезпечити право власності без активної державної участі навряд чи є можливим – натомість, виникнення власності і виникнення держави є тісно історично пов'язаними. Звуження держави не може розцінюватися як беззаперечна мета – еволюція суспільства цілком може передбачати і її розширення. Досвід останніх століть вказує саме на наявність тенденції до розширення держави, збільшення її функцій, що цілком узгоджується із економічним та соціальним прогресом, кращим забезпеченням саме громадянських та політичних прав людини.

Теза про те, що право власності, на відміну від соціальних прав, не є конфліктогенним, на нашу думку, є повною мірою хибною. Визнання права власності має суттєво більшу історію, аніж визнання соціальних прав і не можна сказати, що ця історія була безконфліктною або менш конфліктною, аніж історія сучасних соціальних держав другої половини ХХ та початку ХХІ століть. Революції початку ХХ століття та історично пов'язані із ними дві світові війни стали наслідком критичного майнового розшарування. Соціальні стандарти переважної частини населення більшості країн світу того часу, у тому числі і економічно розвинутих, залишалися низькими незважаючи на досить суттєвий економічний розвиток. Натомість, конфлікти, наприклад, в сучасних розвинутих країнах Європи із високим рівнем соціального забезпечення є явищем нечастим і таким, що мало загрожує їх безпеці та існуванню.

Таким чином, на нашу думку, аргументація представників праволіберальних кіл щодо заперечення соціальних прав людини, хоча і заслуговує на увагу, не може вважатися беззаперечною чи такою, що має визначати державну політику.

Висновки

Пріоритетність питань прав людини в сучасному світі засвідчується інтенсивними науковими дебатами щодо цієї концепції, ядром яких є те, які права можна віднести до цієї категорії і відповідно до яких критеріїв це віднесення можна робити. Позиція в цих дебатах визначається, у першу чергу, ідеологічною приналежністю науковців, їх баченням перспективних напрямів розвитку людства. Конституційні положення щодо статусу України як правової держави обумовлюють потребу у забезпеченні широкого кола прав людини, у т.ч. і соціальних. Це, у свою чергу, потребує активної ролі держави, формування узгодженої політики у цій сфері, націленої не лише на недопущення порушень базових прав та свобод, а й на забезпечення сталого розвитку, економічної та соціальної безпеки українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Beitz Ch. The Idea of Human Rights. – Oxford University Press, 2009. - 250 p.
2. Rawls J. The Law of Peoples: With “The Idea of Public Reason Revisited”. - Harvard University Press; Revised ed., 2001. – 208 p.
3. Rawls J. A Theory of Justice. Revised Edition. - The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1999. – 538 p.
4. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
5. Nickel J. Human Rights / Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2006. Режим доступу: <http://plato.stanford.edu/entries/rights-human>.
6. Griffin J. On Human Rightsю - Oxford: Oxford University Press, 2008. – 296 p.
7. Talbott W. Which right should be universal? - Oxford University Press, 2007, – 256 p.
8. Gilabert P. The feasibility of basic socioeconomic human rights: A conceptual exploration. / Philosophical Quarterly No. 59 (237), 2009 – p.p. 659-681.
9. Beetham D. What Future for Economic and Social Rights? / Political Studies, Volume 43, Issue 1, August 1995. – p.p. 41-60.
10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Верховна Рада України. Законодавство України. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
11. Європейська Соціальна Хартія (переглянута). Рада Європи, Страсбург, 3.05.1996 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text.
12. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : Резолюція ГА ООН від 16.12.1966 р. А/RES/2200 А (XXI) // Верховна Рада України. Законодавство України. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.
13. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Резолюція ГА ООН від 16.12.1966 р. А/RES/2200 А (XXI) // Верховна Рада України. Законодавство України. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
14. Shue H. Basic Rights: Subsistence, Affluence and U.S. Foreign Policy. – Princeton, NJ: Princeton University Press, 1996. – 236 p.
15. Moyn S. Not Enough: Human Rights in an Unequal World. - Belknap Press, 2018. – 296 p.
16. Gilabert P. The Socialist Principle “From Each According to Their Abilities, To Each According To Their Needs” / Journal of Social Philosophy, Volume 46, Issue 2, Summer 2015. – p.p. 197-225.
17. UN Human Rights and the 2030 Agenda for Sustainable Development. Lesson Learned and Next Steps. - The Danish Institute for Human Rights, 2018. – 54 p. Режим доступу: https://www.humanrights.dk/sites/humanrights.dk/files/media/dokumenter/sdg/hr_and_2030_agenda-web_2018.pdf.
18. Mises L. Liberalism in the Classical Tradition. - The Foundation for Economic Education, Inc., and Colden Press, 1985. - 208 p.
19. Rothbard M.N. The Ethic of Liberty. – New York University Press, 1998. – 336 p.
20. Bagus P. Human Rights Inflation and Property Rights Devaluation / Independent Institute, 13.10.2008. Режим доступу: https://www.independent.org/students/essay/essay.asp?id=2341#_ftnref2.